

Nr 233.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa frågor rörande statsbidrag till avlönande av övningslärare m. m.; given Stockholms slott den 31 mars 1950.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Josef Weijne.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 31 mars 1950.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, statsråden SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, ANDERSON, LINGMAN.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Weijne, följande.

1. Vissa frågor rörande statsbidrag till avlönande av övningslärare vid folkskolan och fortsättningskolan m. m.

För närvarande utgår icke något statsbidrag till avlönande av övningslärare i musik, teckning och gymnastik vid folkskolan och fortsättningskolan. Däremot utgår sedan lång tid tillbaka till dessa skolor statsbidrag till avlönande av särskilda lärare i manlig slöjd, kvinnlig slöjd och hushållsgöromål.

Beträffande lärarna i manlig och kvinnlig slöjd vid *folkskolan* gäller, att läraren, om hans undervisning omfattar lägst 20 veckotimmar, skall erhålla arvode med minst 1 krona 20 öre för varje undervisningstimme och eljest med minst 2 kronor för undervisningstimme. Statsbidrag utgår med belopp motsvarande minimiavlöningen, dock i intet fall för mer än 128 timmar per redovisningsår. Lärarinna i hushållsgöromål vid folkskola skall erhålla i arvode minst 255 kronor för varje hel skolköskurs. Skall arvode utgå för kortare tid än hel kurs, skall det beräknas efter minst 7 kronor 50 öre för arbetsdag. Statsbidrag utgår även i detta fall med belopp motsvarande minimiavlöningen. Såväl slöjd som hushållsgöromål falla utom timplanen i folkskolan.

Skoldistrikt äger tillerkänna lärare i slöjd eller hushållsgöromål högre ersättning än minimiarvodet. Distriktet äger även bereda honom fastare anställning med pensionsrätt i statens pensionsanstalt, därest tjänstgöringen motsvarar minst 20 timmar i veckan under minst 24 veckor av året.

Statsbidragsbestämmelserna äro så utformade, att statsbidrag till undervisning i slöjd i princip icke utgår, förrän samtliga folk- och småskollärare i skoldistriktet uppnått stadgad maximitjänstgöring. Tidigare måste därför sådana lärare ofta utfylla sin tjänstgöring med undervisning i slöjd. Numera kan emellertid skolstyrelsen bestämma, att läraren i stället skall utnyttjas till förbättring av undervisningen inom egen undervisningsavdelning genom att denna vissa timmar uppdelas (kungörelserna 1946: 309 och 1949: 392). I folkskolans fjärde och högre årsklasser tages lärarnas tjänstgöringsskyldighet helt i anspråk enligt gällande timplan.

Fortsättningsskolan skall anordnas som yrkesbestämd eller allmän. Av övningsämnen ingå stundom gymnastik men framför allt hushållsgöromål och även i ganska stor utsträckning kvinnlig slöjd. Manlig slöjd förekommer inom viss typ av fortsättningsskola. Yrkesbestämda fortsättningsskolor med undervisning i husligt arbete (kvinnlig slöjd och hushållsgöromål) böra upprättas särskilt i sådana skoldistrikt, där icke på annat sätt är sörjt för den kvinnliga ungdomens utbildning i husliga sysslor (fortsättningsskolestadgan 2 §). Såsom villkor för statsbidrag till undervisning i hushållsgöromål gäller bland annat, att den dagliga undervisningstiden må omfatta högst 6 undervisningstimmar och, i vad den avser praktiskt arbete i skolkök, ej understiga 4 undervisningstimmar. Antalet lärjungar i avdelning skall vid kursens början utgöra minst åtta i hushållsgöromål och minst tio i manlig och i kvinnlig slöjd. Minimiarvodet, som sammanfaller med statsbidraget, är för lärare i manlig och kvinnlig slöjd 2 kronor 50 öre för undervisningstimme. Därest manlig slöjd ingår i ämnet arbetskunskap vid yrkesbestämd fortsättningsskola, kan minimiarvodet utgå med 3 kronor 50 öre för undervisningstimme (1946: 367). I vissa fall kan för fast anställd lärare utgå statsbidrag för ålderstillägg.

Arvodet till lärarinna i hushållsgöromål vid fortsättningsskolan utgår efter fyra arvodesgrupper. I dessa utgår arvodet för undervisningstimme

med lägst 2 kronor 75 öre, 3 kronor, 3 kronor 25 öre respektive 3 kronor 50 öre. För uppflyttning i arvodesgrupp fordras, att lärarinnan tillhört den lägre arvodesgruppen minst tre år och därunder tjänstgjort minst 2 160 timmar vid folk- eller fortsättningsskola, vid annan statsunderstödd kommunal skola eller vid statlig skola. Nämnda timal motsvarar $\frac{4}{5}$ av 5 sexveckorskurser årligen under tre år. Vanligen anses 6 sexveckorskurser motsvara full tjänstgöring, men då dessa lärarinnor ofta ha mindre än full tjänstgöring, har en något gynnsammare beräkningsgrund fastställts. Tid, efter vilken avbrott å mer än tre år i följd förelegat i lärarinnans tjänstgöring inom undervisningsväsendet, må dock ej tillgodoräknas. Lärarinna i hushållsgöromål åtnjuter därjämte fri kost i samband med de praktiska övningarna i ämnet. Skoldistrikt skall dessutom under pågående kurs tillhandahålla lärarinna i hushållsgöromål lämplig bostad jämte bränsle och för matlagning erforderliga anordningar eller, där lärarinnan så påfordrar, ersättning därför med minst 1 krona 50 öre om dagen.

Skoldistrikt kan också bestämma ersättning till lärare vid fortsättningsskola i form av årsavlöning, reglerad för delaktighet i statens pensionsanstalt på grundval av lägst de för lärarna fastställda minimiarvodena.

Enligt kungörelsen den 30 december 1932 (nr 589) om statsbidrag till bestridande av kostnaderna för centralisering av fortsättningsskolväsendet må statsbidrag till nämnda ändamål utgå med högst det belopp, som anses motsvara den besparing i statsbidraget till avlönande av lärare vid fortsättningsskola inom distriktet, vilken uppkommer därigenom, att eljest erforderlig undervisningsavdelning på grund av centraliseringen blir obehövlig. Den besparing i statsbidraget till avlönande av lärare, som uppkommer för varje på grund av centraliseringen indragen avdelning med minst 180 timmars undervisning i fortsättningsskola eller mindre fortsättningsskola, skall anses utgöra 540 kronor. För undervisningsavdelning med lägre timal sänkes nämnda belopp i förhållande till timtalet.

Vid 1948 års riksdag (prop. nr 136; riksd. skr. nr 390) fattades principbeslut om lönereglering för övningslärare. Efter regleringens genomförande skola vid folkskolan och fortsättningsskolan komma att finnas egentliga övningslärare med anställning såsom ordinarie eller extra ordinarie eller såsom timlärare. De ordinarie och extra ordinarie skola vara lönegradsplacerade, timlärarna skola åtnjuta arvoden i överensstämmelse med vad som gäller för andra timlärargrupper.

1948 års principbeslut avsåg även statsbidragsfrågan. I detta hänseende beslöts, att statsbidraget till avlönande av övningslärare vid, bland andra, folkskolor och fortsättningsskolor skall efter reformens genomförande tills vidare utgå med 78 procent av avlöningskostnaderna.

I en denna dag beslutad proposition med förslag till avlöningsbestämmelser för övningslärare och kyrkomusiker m. m. har föreslagits, att övningslärarreformen skall genomföras från och med den 1 juli 1950.

Den beslutade omläggningen av statsbidragssystemet i fråga om kostnaderna för avlöning åt övningslärare vid folk- och fortsättningsskolor nödvändiggör radikala förändringar av nu gällande författningar rörande nämnda lärares löneförmåner och statsbidrag därtill. Dessa författningar ha utfärdats av Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens bemyndigande. Kungl. Maj:t torde därför nu böra inhämta riksdagens bemyndigande att utfärda nya statsbidragsbestämmelser, anpassade efter de beslutade nya löne- och statsbidragssystemen. Beträffande den huvudsakliga innebörden av de nya bestämmelserna synes följande böra gälla.

Vad först angår fortsättningsskolan (utom de särskilda reglerna vid centralisering), innefattas de gällande föreskrifterna i kungörelsen den 30 december 1932 (nr 587) om avlöning åt lärare vid fortsättningsskolan samt statsbidrag till sådan avlöning och i kungörelsen den 12 maj 1944 (nr 225) med provisoriska bestämmelser om avlöning åt lärarinnor i hushållsgöromål vid fortsättningsskolan samt statsbidrag till sådan avlöning m. m. Vid fortsättningsskolan är timtalet i bland annat slöjd och hushållsgöromål fastställt genom för distriktet gällande reglemente med därtill hörande undervisningsplan. Lärarnas avlöningsförmåner komma att regleras av avlöningsreglementet för övningslärare med därtill anslutande författningar samt den s. k. timplärarkungörelsen. Övriga organisationsbestämmelser finnas i fortsättningsskolestadgan. Kungörelsen 1944: 225 synes sålunda böra helt upphävas samt kungörelsen 1932: 587 upphävas i den mån den gäller övningslärare. I en ny författning synes böra intagas erforderliga bestämmelser rörande det nya statsbidraget.

När det gäller det särskilda statsbidraget för centralisering av fortsättningsskolväsendet, bör det angivna beloppet av 540 kronor ändras i samband med övningslärarreformens genomförande. Detta belopp är så avvägt, att det utgör produkten av minimiantalet undervisningstimmar (180) och timarvodet åt lärare i allmän fortsättningsskola (3 kronor). I den förut nämnda propositionen denna dag med förslag till avlöningsbestämmelser för övningslärare och kyrkomusiker föreslås också en reglering av löneförehållandena för ämneslärare vid fortsättningsskolorna. Det föreslås, att ämneslärarna skola få åtnjuta timarvode TC 17 enligt timplärarkungörelsen. Detta innebär för närvarande belopp, som variera mellan 6 kronor 40 öre i ortsgrupp 1 och 7 kronor 60 öre i ortsgrupp 5. Jag föreslår, att maximalbeloppet fastställs till 180 gånger vederbörligt timarvode enligt TC 17.

För folkskolans del regleras förevarande löne- och statsbidragsfrågor för närvarande framför allt i två kungörelser den 30 juni 1920, nämligen nr 572 angående statsbidrag för undervisning i slöjd vid folkskolor, mindre folkskolor eller särskild slöjdskola och nr 573 angående statsbidrag för undervisning i hushållsgöromål vid folkskola eller särskild anstalt. Vid övningslärarreformens ikraftträdande synes kungörelsen 1920: 572 böra upphävas helt och kungörelsen 1920: 573 upphävas beträffande undervisning i

folkskolan. I en ny författning synas böra intagas erforderliga bestämmelser rörande det nya statsbidraget. Ett särskilt problem i detta sammanhang är frågan, under vilka förutsättningar statsbidrag skall utgå för undervisning genom övningslärare. Jag förutsätter nämligen, att vissa villkor för statsbidrags utgående måste uppställas. Vid ställningstagande till detta spörsmål kan jag icke bygga på något av sakkunniga eller skolmyndigheterna framlagt förslag. Att statsbidrag får utgå till övningslärartjänst, som ersätter eljest erforderlig folkskollärartjänst, synes mig naturligt. I vad mån statsbidrag bör utgå till avlönande av sådan övningslärare, vars undervisning svarar mot medgiven nedsättning av undervisningsskyldigheten för folk- och småskollärare i distriktet, synes böra bli beroende på ytterligare överväganden. Jag vill erinra om att statsbidrag till undervisning i slöjd för närvarande endast utgår för högst 128 timmar per redovisningsår och slöjdgrupp, motsvarande 4 veckotimmar under 32 veckor. Då läsåret numera i regel omfattar 39 veckor, kan det synas befogat, att statsbidrag till övningslärartimmar i slöjd må kunna utgå för längre tid än 32 veckor. Liknande synpunkter torde kunna anföras beträffande statsbidraget till avlönande av lärarinnor i hushållsgöromål. Kungl. Maj:t torde böra bemyndigas att meddela de nya statsbidragsbestämmelserna.

Jag förutsätter, att de nya övningslärarbestämmelserna skola — liksom de nuvarande (se kungörelsen 1934: 472) — äga motsvarande tillämpning vid vissa sjukvårdsanstalter och barnhem.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser rörande statsbidrag i vissa fall till avlönande av lärare vid folk- och fortsättningsskolor m. m. i anslutning till vad jag i det föregående anført.

2. Statsbidrag till av landsting m. fl. upprättade skolhem.

Enligt gällande bestämmelser — utfärdade av Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens beslut — äger skoldistrikt, som anordnar skolhem, erhålla statsbidrag dels till skolhemsbyggnaderna, dels till inackordering av skolbarn i skolhemmet och dels till avlönande av viss personal vid skolhemmet. De gällande statsbidragsbestämmelserna förutsätta sålunda, att endast skoldistrikt kunna vara huvudmän för skolhem.

I proposition till riksdagen den 21 april 1943, nr 217, föreslog Kungl. Maj:t (s. 18—19), bland annat, att Kungl. Maj:t skulle efter verkställd utredning äga lämna medgivande, att gällande grunder för statsbidrag till inackordering, till skolhemsbyggnader och till avlönande av personal vid skolhem skulle i tillämpliga delar gälla även beträffande ett ifrågasatt skolhem för barn inom Stockholms skärgård, försåvitt Stockholms läns

landsting eller eventuellt annan av Kungl. Maj:t godkänd myndighet eller organisation åtog sig huvudmannaskapet. Riksdagen framställde ingen erinran mot förslaget (riksd. skr. nr 259).

I en den 16 mars 1950 dagtecknad skrift har *Södermanlands läns landstings förvaltningsutskott* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte av riksdagen utverka bemyndigande att medgiva, att landstinget finge för anskaffande och driften av ett planerat skolhem i Flen för hjälpklassmässiga barn från länet åtnjuta statsbidrag enligt samma grunder som gälla i fråga om statsbidrag för skolhem, anordnat av skoldistrikt. Till stöd härför har förvaltningsutskottet anfört i huvudsak följande.

Vid verkställd undersökning hade konstaterats ett stort behov av hjälpklassundervisning inom länet. Detta behov hade ansetts böra tillgodoses genom anordnande av en till vissa skoldistrikt inom länet centraliserad hjälpskoleundervisning, för vars bedrivande erfordrades inrättande av skolhem för hjälpklassmässiga barn från övriga skoldistrikt. Landstinget, som ansett det angeläget, att hjälpklassundervisningen inom länet snarast utbyggdes, hade beslutit att ställa sig som huvudman för ett första skolhem för hjälpklassmässiga barn från länet, under förutsättning att enahanda statsbidrag som utginge till skoldistrikt vid anordnandet av dylikt skolhem jämväl komme att utgå till landstinget. I detta syfte hade landstinget beslutit förvärva en vårdhemsbyggnad i Flen, avsedd att inredas till skolhem för ett 30-tal elever, vilka skulle erhålla undervisning i stadens skolor.

Över framställningen ha utlåtanden avgivits av skolöverstyrelsen och statskontoret. *Skolöverstyrelsen* har tillstyrkt förvaltningsutskottets hemställan samt framhållit, att överstyrelsen tidigare i olika sammanhang förordat, att gällande bestämmelser om statsbidrag beträffande skolhem skulle få avse även skolhem, som anordnades av annan huvudman än skoldistrikt, närmast landsting. *Statskontoret* har förklarat sig icke ha något att erinra mot bifall till förvaltningsutskottets framställning. För sådant bifall erfordrades riksdagens medverkan. Ämbetsverket har ansett sig böra ifrågasätta, om icke i samband därmed Kungl. Maj:t borde utverka bemyndigande av riksdagen att efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall medgiva statsbidrag till skolhemsanläggning av i ärendet angivet slag, även då landsting åtog sig huvudmannaskapet.

Departementschefen. Det är önskvärt, att det initiativ, som Södermanlands läns landsting tagit för att åstadkomma en vidgad hjälpskolundervisning inom länet, icke motverkas av det formella hinder, som ligger i att statsbidragsbestämmelserna rörande skolhem förutsätta, att endast skoldistrikt kan vara huvudman för skolhem. Om efter prövning i vederbörlig ordning förutsättningar befinnas föreligga för inrättande av det ifrågavarande hjälpskolehemmet i Flen, torde därför Kungl. Maj:t böra äga lämna medgivande, att gällande grunder för statsbidrag till inackordering, till skolhemsbyggnader och till avlönande av personal vid skolhem skola i till-

lämpliga delar gälla även beträffande hjälpskolehemmet i Flen, försåvitt landstinget eller eventuellt annan av Kungl. Maj:t godkänd myndighet eller organisation åtager sig huvudmannaskapet. Kungl. Maj:t torde även få meddela de kompletterande bestämmelser, som må finnas påkallade. Såsom skolöverstyrelsen berört har i olika sammanhang framkommit förslag om att statsbidrag för anskaffande och drift av skolhem generellt skulle kunna utgå även till annan huvudman för skolhem än skoldistrikt. Det synes vara lämpligt att, på sätt statskontoret ifrågasatt, Kungl. Maj:t av riksdagen utverkar bemyndigande att även beträffande andra av landsting, myndighet eller organisation upprättade skolhem än det nu ifrågavarande efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall lämna enahanda medgivande som jag här förordat. Även i dylika fall torde Kungl. Maj:t böra få meddela eventuellt erforderliga kompletterande statsbidragsbestämmelser.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att efter prövning i varje särskilt fall medgiva statsbidrag enligt gällande grunder till byggnader samt till inackordering och till avlöande av personal även beträffande sådant skolhem, för vilket landsting eller annan av Kungl. Maj:t godkänd myndighet eller organisation åtager sig huvudmannaskapet.

Vad departementschefen sålunda under punkterna 1 och 2 hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten samt förordnar, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Inga Bäcklin.
